

Hentzi Henrik kalandos élete és rejtélyes eltűnése

Izgalmas heteket élt át Pest-Buda száz évvel ezelőtt. Falragaszok figyelmeztették Pest lakosságát, hogy ha el akarja kerülni a város „lövetését“, ne akadályozza a császári seregek kivonulását. Budavár parancsnoka *Hentzi Henrik* azonban — noha *Görgey* Pest feől nem is ágyúzta a várat — nem törődött hadsereg főparancsnokának ígéretével. Már az ostrom első napján, május 4-én, este tízkor *bombák és gránátok hullottak a védtelen Pestre*, 6-án pedig „*sokszegény nép a Városligetbe telepedett*“. Pest lövetése 13-án érte el tetőfokát, amikor este 7-től éjjel-utánig tartó bombázás felgyújtott 32 házat és valóságos „*tűztenger*“ lobogott a Belváros és a Lipótváros égő házai fölött.

A kivégzett összeesküvő unokája

Hentzi Henrik 64 éves volt, amikor Buda parancsnokságát átvette. Korábban itáliai és magyarországi várakban szolgált, mint hadimérnök és brassói várparancsnok korában érte el a tábornoki rangot. Kevesen emlékeznek ma már arra, hogy míg ő habzó gyűlölettel küzdött a magyar szabadságharcosok ellen, *nagyapját, Sámuel*t, mint *forradalmárt*, „az alkotmány ellen szőtt összeesküvésért“ száz évvel előbb kivégezték. (*Lessing* drámát is írt erről a költő-forradalmárról, de művét nem fejezte be.)

Hentzi Henrik semmit sem örökölt nagyapja rajongásából. 1808—13-ban *Komárom* erődítésén dolgozott, résztvett a napoleoni háborúkban is és 1848-ban *Pétervárad* parancsnoka volt. Noha esküt tett a magyar alkotmányra, utóbb mégis minden módon igyekezett a császáriak kezére játszani a várat. A Don Miguel-zászlóalj legénysége — amely hét hónappal később szembe került vele Buda megvívásánál — felfedezte áruló mesterkedését és végezni akart vele. A magyar tiszték megmentették életét, de *letartóztatták és Budára kísértették*. Itt haditörvényszék elé állították, de az eljárás elhúzódott. Az esztendőforduló komor napján, amikor a magyar kormány a császári sereg elől *Debrecenbe* menekült, *Hentzi tábornokot budai börtönében felejtették*... *Windischgrätz* herceg a főváros megszállása után kiszabadította és *Budavár parancsnokává tette*. A magyargyűlölő tábornok azonnal hozzáfogott, hogy rendbehozza az elhanyagolt vár erődítéseit és májusban *Görgey*nek már harc képes várat kellett megvívnia.

Hova lett Hentzi holtteste

Amikor 1849 május 21-én hajnalban honvédeink feltörték a várat, Hentzi az utcai harcok színelvére sietett és halálos sebet kapott. Nyomban a segélyhelyre viték, a vár megvétele után *Görgey* is orvosi kezelés alá vétette, de az idős tábornok 15 óra múlva belehalt sebesülésébe. Küönös, hogy *Ferenc József*, akinek *Hentzi* életét ábrázoló festmény függött a hálószobája falán. Világos után éppúgy megfedekezett Hentzi holttestének felkutatásáról, mint a fővárosba bevonult császári sereg vezére.

Ha felkutatják és Bécsbe vitetik Hentzi hamvait, ebben csak a császár kegyeletét látta volna a magyar közvélemény. A törvénytelen uralkodó azonban, az önkényuralom ádáz napjaiban, 1852-ben, *emlékművet emeltetett a budavári Szent György-téren* és július 11-én *Ferenc József* és több osztrák főherceg jelenlétében ünnepélyesen felavatták a szabadságharcában letört magyarság érzületét sértő emléket. Hentzi Henrik ettől kezdve „új életre kelt“ és neve, emléke nem egyszer szította fel a politikai izgalmak lángját. Az elnyomtatás idején ökölboszorult kézzel, néma keserűséggel tűrte el ezt a leigázott nép, arra azonban nem számított, hogy a kiegyezés után is még újabb kihívást kell elszívnie.

A Janszky-botrány

Ez is bekövetkezett 1886-ban. *Janszky Alajos* vezérőrnagy Buda bevételének évfordulóján a *budapesti tisztikar egy részének jelenlétében megkoszorúzták a „Hentzi*

szobor“ néven ismert emlékművet és beszédében Hentzi Henriket, mint a „katonai becsület mintaképét“ dicsőítette. A közvélemény felzúdult és az országgyűlésen két függetlenségi képviselő interpellált a Janszky-ügyben. *Tiszai Kálmán* miniszterelnök válaszában „tapintatlannak és helytelennek“ bélyegezte Janszky eljárását, a császár azonban elárulva, hogy 67 óta sem változtak meg érzelmei, *eléléptette és a város parancsnokává nevezte ki*.

Emiatt heteken át tüntettek és az egyetemi ifjak éjjelente pánzdarabokkal dobálták a városparancsnok lakásának ablakait. Június 10-én huszárságot vezényeltek ki a tüntetők ellen és közülük hétszázat *letartóztattak*. Augusztus 1-én népgyűlés követelt elégtételt a megsértett nemzeti érzületnek. Tíz nap múlva nem éppen kielégítő szövegű *királyi kézirat* jelent meg a hivatalos lapban, ami után valahol mennyire megnyugodott a közvélemény.

Merénylet a Hentzi-szobor ellen

1895 egy kora tavaszi éjszakáján, egy óra tájban, hatalmas dördülés riasztotta fel a Vár lakóit. Csakhamar kiderült, hogy *dinamitmerényletet* kíséreltek meg a Hentzi-emlékmű ellen. A dördülés — mint a *Pesti Hírlap* április 3-án írja — „a katonai őrszemet és a királyi palota főőrségét *elkábította*“. A királyi lovarda, a főhercegi palota, a katonai főparancsnokság és több más épület ablakai a légnyomástól betörték, de az emlékmű a helyén maradt. A dinamittöltényt nem elég szakszerűen helyezték el és így csak a déli részén sérült meg, épp ott, ahol a gyűlölt felirat volt: „Für Kaiser und Vaterland — 1849.“ *Bánffy Dezső* is felriadt a közeli miniszterelnöki palotában és *Sélley Sándor* főkapitány személyesen sietett a helyszínre. Dr. *Tóth Ödön* orvos bejelentette, hogy a merénylő csak *Szeles Adorján*, az *Olvasd* című, megszüntetett ellenzéki újság szerkesztője lehet, aki néhány nappal előbb egy kezében lévő csomagról mámoros állapotban azt mondta öneki, hogy *dinamit van benne és felrobbantja vele a Hentzi-szobrot*.

Az „elkábult“ őrség nem tudta megakadályozni *Szeles* menekülését, aki a Lovarda-lépcsőn rohant le a Krisztinavárosba, majd tovább Tabán felé és csak — *Anne-masse* francia határszéli városban fogták el. *Trarieux* akkori francia igazságügyi miniszter azonban *Szabadon engedte*.

Szeles Adorján 61 éves korában Budapesten halt meg 1919 februárban és így még megérte az 1899-ben, a közvélemény nyomására, az akkor épített budai új hadapródiskola udvarára áttelepített Hentzi-emlékmű lerombolását. 1918 novemberben ugyanis a *Nemzeti Tanács hozzájárulásával Tolnai Károly* kereskedő és egy katonai vezetésével az *újjongó forradalmárok szétszedték a régóta gyűlölt Hentzi-szobrot*.

Hentzi emléke — egy budai temetőben

Most már csak egy régi faragású sírkő emlékeztet Hentzi Henrikre a budai *németvölgyi* temetőben. Ide hozták ugyanis a kiürített régi budai temetőkből a nevezetes halottak csontjait és a Buda visszavívásánál elesett névtelen honvédek új közös sírja közelében porladnak most a Hentzi-emlékmű feliratából ismert osztrák halottak is.

„Budavára 1849-iki császári védőseregének az ostrom alatt hősi halált halt 420 tagja közül itt nyugszik...“ — mondja a felirat. Közülük az első név *Allnoch Alajos* ezredesé, aki fel akarta robbantani a Lánchidat... Az alsó felirat szerint „Hentzi Henrik cs. kir. tábornok, a vár parancsnoka és a védősereg többi hősi halottja a megszüntetett vizivárosi katonai temető *ismeretlen helyén nyugszik*“. Mert máig rejtély, hogy hová lett Hentzi holtteste. A síremlék mögött nyugszik felesége, *Bertalan Eleonóra* — nem messze *Maderspach Károlynétól*, akit 48-ban egy másik „Hentzi“ honvédrejtegetésért a *ruszkabányai* piacon nyilvánosan megkorbácsoltatott... J. E.